

Бочковий Олексій Васильович
завідувач навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем превентивної діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
майор поліції

НЕЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Якщо ми погоджуємося з тим, що корупцію можна порівнювати з хворобою суспільства, то вітчизняні антикорупційні заходи нагадують заклинання шамана у протидії хворобам людини. І це при тому, що усім відомі ліки, проте нашій державі або не вигідно або немає коштів їх придбати. А удосконалення існуючих інституцій можна порівняти з імітацією цим самим шаманом своєї потрібності, щоб не дай Бог ніхто не подумав, що він не ефективний!

Україна достатньо активно висвітлює протидію корупції у медіапросторі, запровадили фінансовий контроль у вигляді декларування доходів. Та чи ефективні ці заходи? Аналіз реальних результатів антикорупційної діяльності показує, що ні.

Чи не кожний ЗМІ, так само як і стрічка новин у Фейсбук рясніє повідомленнями про викриття чергового хабарника, створення чергового антикорупційного органу чи видання нормативно-правового акту, який має сприяти протидії корупції. Виходячи з кількості фактів виявлення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією у пересічного громадянина може скластися враження успішної антикорупційної діяльності. Та за об'єктивними оцінками, Україна лише на 126 місці за рейтингом міжнародної неурядової антикорупційної організації Transparency International за

результатами 2019 року серед 180 країн, з показником у 30 балів. Для порівняння, найближчі сусіди Польща на 41 місці, Словачина на 59-му[1].

Погіршення рейтингу України у антикорупційному рейтингу, адже у 2018 році ми мали на 2 бали більше (32) й займали 120 місце у рейтингу, вказує на те, що обраний рецепт виявився не ефективним. Порівняння з рецептом не випадкове, адже ми живемо в умовах пандемії та лікарі, призначаючи лікування та борючись щодня за життя пацієнтів, постійно вносять корективи у лікування, коли помічають погіршення стану пацієнта.

Між тим, ми бачимо неефективність антикорупційної політики, проте вперто продовжуємо створювати контролюючі антикорупційні органи, куди призначаються одні й ті ж службовці, які багато років займали посади у інших контролюючих чи правоохоронних органах, яких постійно звинувачують у корумпованості. Така собі замкнена система: службовці корумпованих структур влаштовуються на роботу до новостворених антикорупційних структур, щоб протидіяти корупції у тих структурах, у яких вони раніше працювали.

Відбувається своєрідна імітація антикорупційної діяльності, адже здійснювані заходи не ефективні. Часто виявлений журналістами чи громадськими активістами факт вчинення корупційних дій, чи навіть підозра на них, що спричинило значний суспільний резонанс отримує відповідне реагування зі сторони державних органів. У кращому випадку, скомпрометованого чиновника звільняють, демонструючи рішучість та безкомпромісність до таких порушень[2, 3]. Проте фактично відбувається лише стримування резонансу, шляхом зміни статусу таких осіб, адже до відповідальності нікого не притягують, конфіскації не відбувається, а вплив таких осіб на підконтрольні сфери залишається. Більше того, через деякий час упійманий на корупції чиновник звертається до суду та поновлюється на посаді, отримавши значні кошти компенсації за неправомірне звільнення.

Ситуація з фінансовим контролем ще гірша. Адже, не зважаючи на те, що у всьому цивілізованому світі аналіз статків чиновників здійснюється у автоматичному режимі, в Україні НАЗК у «ручному» режимі аналізує дані,

вказані у електронних деклараціях.

Виникає питання щодо доцільності існування певних антикорупційних інституцій, особливо на фоні журналістських розслідувань щодо викриття чергового корупціонера, які стали надзвичайно популярними та вражають об'ємом інформації, яку здобувають журналісти у відкритому доступі, не маючи жодних спеціальних можливостей та повноважень, на відміну від державних структур.

Ми можемо скільки завгодно змінювати діючі нормативно-правові акти чи приймати нові, але результат не зміниться, доки не буде забезпечений автоматизований фінансовий моніторинг держслужбовців з відповідною автоматизованою системою санкціонування, яка мінімізує людський фактор у прийнятті рішень щодо корупціонерів.

Звісно, запровадження електронного декларування доходів стало першим кроком до автоматизованого фінансового контролю, на яке вже вчиняються атаки правового характеру[4]. Та далі справа не пішла.

Звертаючись до іноземного досвіду, можна побачити, що процедура декларування доходів є нормою не тільки державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а й для усіх фізичних та юридичних осіб[5]. Більше того, у більшості розвинених країнах фінансовий контроль давно автоматизований, адже за сучасного розвитку інформаційних систем запровадження не складне, а ефективність висока. Наприклад у Великобританії фінансовий моніторинг у автоматичному режимі здійснюється щодо державних службовців у 5 поколіннях (діти, внуки, батьки, діди). Таким чином виключається можливість записати майно, отримане корупційним шляхом на родичів. Рахунки блокуються, а реєстрація майна відміняється.

Організувати такий порядок в Україні не складно. А враховуючи можливості сучасних інформаційно-аналітичних систем, розробка такого програмного забезпечення під потреби України справа не складна. Більше того, ми усі є об'єктами моніторингу соціальних мереж. Для багатьох не секрет, що

Фейсбук збирає данні щодо кожного користувача для формування профілю покупця, який успішно використовується з метою розповсюдження персоніфікованою реклами.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що фінансовий контроль є необхідним та потужним засобом у протидії злочинності та корупції, проте у тому вигляді, який він є в Україні не може вважатися ефективним.

Одним із шляхів вирішення проблеми вважаємо якнайшвидше запровадження автоматизованого фінансового контролю за держслужбовцями для виключення людського фактору та маніпуляцій зі сторони зацікавлених осіб.

Список використаної література:

1. Індекс сприйняття корупції – 2019. URL:<https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2019/>
2. Зеленский уволил главу СБУ в Николаевской области // Украинская правда. URL:<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/11/18/7273989/>
3. После скандала с нарушением карантина уволен глава департамента Нацполиции // Украинская правда. URL:<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/11/18/7273985/>
4. В'ячеслав Шрамович. Крок до скасування безвізу і проблем з МВФ. Що означає суперечливе рішення Конституційного суду. URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/features-54722000>
5. Польша і корупція: життя чиновників відкриють законом. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2222765-polsa-i-korupcia-zitta-cinovnikiv-vidkriut-zakonom.html>